

Andrzej Stolarski

Uniwersytet Łódzki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Finansów i Rachunkowości MSP
e-mail: andrzej.stolarski@uni.lodz.pl
tel. 42 635 49 53

Wpływ optymalizacji podatkowych na płynność finansową przedsiębiorstw sektora małych i średnich przedsiębiorstw

***Streszczenie.** Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce mają wiele wariantów wyboru form opodatkowania działalności podatkiem dochodowym oraz podatkiem od towarów i usług. Najwięcej możliwości rozliczenia podatku stoi przed osobami fizycznymi prowadzącymi przedsiębiorstwa w formie jednoosobowej, a także przed tworzonymi przez nie spółkami osobowymi. Podjęcie decyzji dotyczącej formy rozliczenia pociąga za sobą konsekwencje finansowe w postaci zobowiązań podatkowych. Brak odpowiedniej analizy rozwiązań dla przedsiębiorstwa prowadzącego określoną działalność może skutkować powstaniem dużych zobowiązań podatkowych, powodujących utratę lub pogorszenie płynności. Niniejszy artykuł stanowi próbę opisu kryteriów, jakimi powinni kierować się przedsiębiorcy przy wyborze form opodatkowania w celu optymalizacji zobowiązań podatkowych i zwiększenia dzięki temu płynności.*

***Słowa kluczowe:** optymalizacja podatkowa, płynność finansowa, obowiązek podatkowy, zobowiązanie podatkowe, mały i średni przedsiębiorca*

1. Obciążenia i zobowiązania podatkowe – proces ich powstawania i wygasania

W literaturze zajmującej się problematyką obciążeń podatkowych można znaleźć wiele definicji pojęcia „podatek”, w tym definicji prawnych i ekonomicznych.

Ordynacja podatkowa¹ w art. 6 zawiera prawną definicję podatku. Zgodnie z nią „podatkiem jest publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe oraz bezzwrot-

¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa, Dz.U. nr 137, poz. 926.

ne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy, wynikające z ustawy podatkowej”. W poprzedzających art. 6 przepisach ordynacji określone zostały pojęcia obowiązku podatkowego oraz zobowiązania podatkowego. Zgodnie z zawartymi w nich zapisami obowiązek podatkowy to „wynikająca z ustaw podatkowych nieskonkretyzowana powinność przymusowego świadczenia pieniężnego w związku z zaistnieniem zdarzenia określonego w tych ustawach”. Zobowiązanie podatkowe to z kolei „wynikające z obowiązku podatkowego zobowiązanie podatnika do zapłacenia na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu albo gminy podatku w wysokości, w terminie oraz w miejscu określonych w przepisach prawa podatkowego”. W art. 59 ordynacji opisane są także sytuacje, w których zobowiązanie podatkowe wygasa. Podstawową przyczyną jego wygaśnięcia jest jego zapłata.

Cytowane przepisy prawa zestawione w odpowiedni sposób opisują sytuację, w której osoba fizyczna lub prawna na skutek zaistnienia pewnych, określonych w ustawach podatkowych, zdarzeń staje się podatnikiem, zobowiązanym do zapłaty podatku w formie pieniężnej. W przypadku przedsiębiorców zdarzenia takie będą powstawały w wyniku prowadzenia działalności gospodarczej. Na ogół obowiązek podatkowy powstaje z chwilą dokonania sprzedaży i osiągnięcia zysku. Nie są to jednak jedyne możliwości powstania obowiązku podatkowego. Podatkami obłożone są też: posiadanie nieruchomości, czynności cywilnoprawne związane z dokapitalizowaniem niektórych spółek, umowy pożyczki, a także środki transportu. Niezależnie od efektu ekonomicznego, jaki uzyskują przedsiębiorcy, zdarzenia te łączy powstający na skutek ich zaistnienia przymus spełnienia bezwrotnego i nieodpłatnego świadczenia pieniężnego, jakim jest podatek, przy czym musi on być zapłacony gotówką. Proces powstania obowiązku podatkowego, zobowiązania podatkowego oraz jego zapłaty przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Proces powstawania i wygasania zobowiązań podatkowych

Etapy procesu	Charakterystyka
Zdarzenia	zdarzenia powodujące powstanie obowiązku podatkowego: sprzedaż, osiągnięcie dochodu, dokonanie czynności cywilnoprawnej, posiadanie nieruchomości
Obowiązek podatkowy	określone zdarzenia powodujące powstanie obowiązku podatkowego
Zapłata podatku	obowiązek podatkowy skutkuje koniecznością zapłaty podatku, która zmniejsza płynność finansową przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne.

Część przedsiębiorców jest dodatkowo zobowiązana do wnoszenia odpowiednim agendom państwowym innych opłat i składek. Są to – tak jak w przypadku składek na ubezpieczenia społeczne oraz zdrowotne – świadczenia przymusowe. Pobór tych opłat podlega takim samym zasadom jak pobór podatków.

2. Wpływ zobowiązań podatkowych na płynność finansową

Zobowiązanie podatkowe musi zostać dopełnione w formie pieniężnej. Podatki zmniejszają w związku z tym płynność finansową przedsiębiorstwa, czyli zdolność terminowego regulowania innych zobowiązań.

Istnienie przedsiębiorstwa i jego bezpieczeństwo zależy nie tylko od kształtowania się zysku księgowego, ale również od sytuacji finansowej firmy. Jednostki mogą bowiem wykazywać zysk, nie posiadając środków pieniężnych, jednak brak tych środków prowadzi do niewypłacalności i nieuchronnego upadku.

Należy podkreślić, że zobowiązania publicznoprawne korzystają z przywileju polegającego na tym, że w przypadku egzekucji są zaspokajane w pierwszej kolejności, niejako automatycznie, na wniosek organu podatkowego, bez rozprawy sądowej, jak ma to miejsce w przypadku innych zobowiązań.

W ustawie o rachunkowości we wzorze rachunku z przepływów pieniężnych sporządzanego metodą bezpośrednią, w części poświęconej działalności operacyjnej, wśród pięciu pozycji dotyczących wydatków operacyjnych aż dwie odnoszą się do podatków i świadczeń publicznoprawnych.

Tabela 2. Przepływy pieniężne z działalności operacyjnej

Przepływy	Rodzaje przepływów
Wpływy	– sprzedaż – inne wpływy z działalności operacyjnej
Wydatki	– dostawy i usługi – wynagrodzenia netto – ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz inne świadczenia – podatki i opłaty o charakterze publicznoprawnym – inne wydatki operacyjne
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej (wpływy + wydatki)	– dodatnie/ujemne przepływy pieniężne

Źródło: opracowanie własne.

Podatki i parapatki stanowią ważny element działalności przedsiębiorców. Powinny być one stale monitorowane. Wydatki na zapłatę zobowiązań podatkowych powinny być planowane z wyprzedzeniem w celu zabezpieczenia środków na ich zapłatę, a przed rozpoczęciem działalności oraz w trakcie jej prowadzenia powinna być stosowana optymalizacja podatkowa, pozwalająca na jak najlepsze wykorzystanie środków przedsiębiorstwa.

3. Optymalizacja zobowiązań podatkowych

Optymalizacja podatkowa oznacza podejmowanie działań zgodnych z przepisami prawa, w ramach których przedsiębiorstwo wykorzystuje dostępne środki do zmniejszenia obciążenia podatkowego. Działania te pomagają też uniknąć opodatkowania w całości lub zapobiec podwójnemu opodatkowaniu².

Przez optymalizację podatkową należy też rozumieć dążenie do zgodnego z prawem odłożenia w czasie terminu płatności zobowiązań podatkowych, czyli jak najdłuższe finansowanie działalności przedsiębiorstwa środkami pieniężnymi przeznaczonymi na uregulowanie podatków. Do działań takich należy też takie monitorowanie płatności zobowiązań podatkowych, które zapobiegnie powstawaniu nadpłat w podatkach i zaliczkach na poczet podatków.

Optymalizacja podatkowa polega więc na zastosowaniu odpowiednich strategii podatkowych, pozwalających na zmniejszenie obciążeń podatkowych oraz odłożenie w czasie obowiązku zapłaty zobowiązań podatkowych.

Strategie podatkowe można usystematyzować w następujący sposób:

a) strategie mające na celu obniżenie zobowiązań podatkowych:

- wybór formy prowadzenia działalności,
- wybór metody rozliczenia podatku,
- strategie kosztowe,
- strategie dochodowe,
- strategie z wykorzystaniem umów o unikaniu podwójnego opodatkowania;

b) strategie, których celem jest odsunięcie w czasie zapłaty zobowiązania podatkowego:

- metoda kasowa rozliczenia podatku VAT,
- kwartalna metoda rozliczenia podatku i zaliczek,
- strategia uproszczonej wpłaty zaliczki³.

W przypadku małych i średnich przedsiębiorców wybór określonej formy prowadzenia działalności pozwala na późniejszy wybór metod rozliczenia podatku, w szczególności podatku dochodowego.

W tabeli 3 zostały przedstawione możliwe formy prowadzenia działalności gospodarczej, popularne wśród małych przedsiębiorców. W zależności od dokonanego wyboru przedsiębiorstwa będą podlegały właściwym dla nich obciążeniom publicznoprawnym. Ostatnia kolumna pokazuje, w jaki sposób przedsiębiorca (właściciel) może korzystać z zysku wypracowanego przez należące do niego przedsiębiorstwo oraz czy jest to związane z dodatkowymi obciążeniami-

² K. Czajkowska-Matosiuk, *Oszczędności i poprawa wyniku finansowego dzięki optymalizacji podatkowej*, „Controlling i Rachunkowość Zarządcza” 2014, nr 4.

³ J. Ickiewicz, *Obciążenia fiskalne przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2010, s. 149.

Tabela 3. Podatkowe i paropodatkowe obciążenia MŚP

Formy prawne	Podatek dochodowy	Obciążenia paropodatkowe	Dostęp do zysku
Jednoosobowa działalność	PDOF: karta podatkowa, ryczałt ewidencjonowany, zasady ogólne, podatek liniowy	składki ZUS	nieograniczony dostęp do zysku
Spółka cywilna i jawna	podatek opłaca wspólnik PDOP, PDOF: ryczałt ewidencjonowany, zasady ogólne, podatek liniowy	składki ZUS w przypadku wspólników będących osobami fizycznymi	nieograniczony dostęp do zysku w formie zaliczek na zysk
Spółka z o.o.	PDOP	brak, jedynie gdy jedna osoba ma 100% udziałów	po zakończeniu roku obrotowego podejmowana jest uchwała o wypłacie dywidendy; opodatkowanie dywidendy wynosi 19%
Spółka komandytowa	podatek opłaca wspólnik PDOP, PDOF: zasady ogólne, podatek liniowy	składki ZUS w przypadku wspólników będących osobami fizycznymi	nieograniczony dostęp do zysku w formie zaliczek na zysk

Źródło: opracowanie własne.

mi⁴. Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że wybór formy działalności ma wpływ na charakter, rodzaj i wielkość obciążeń publicznoprawnych. Umożliwia też w określonych przypadkach wybór metody rozliczenia podatku.

Przedsiębiorcy, osoby fizyczne, prowadzący jednoosobowe przedsiębiorstwa mogą rozliczać podatek dochodowy w formie:

- karty podatkowej, stałej opłaty miesięcznej ustalonej w zależności od rodzaju działalności, liczby mieszkańców miejscowości, w której działalność jest prowadzona, liczby pracujących w przedsiębiorstwie osób;
- ryczałtu ewidencjonowanego, którego podstawą naliczania jest przychód przedsiębiorstwa (bez uwzględnienia podatku od towarów i usług); w zależności od rodzaju prowadzonej działalności stawki podatku wynoszą: 3%, 5,5% 8,5%, 17% i 20%.
- zasad ogólnych, gdzie podstawą opodatkowania jest dochód (różnica między przychodami a kosztami), zaś podatek ustalany jest według obowiązującej w danym roku skali podatkowej (obowiązujące progi podatkowe i stawki podatku przedstawia tab. 4);

⁴ J. Kalinowski, *Podjęmowanie działalności gospodarczej przez osoby fizyczne*, „Biuletyn Rachunkowości” 2010, nr 3.

– podatku liniowego, dla którego – podobnie jak w przypadku zasad ogólnych – podstawą jest dochód, z tym że podatek jest ustalany według jednej stałej stawki 19% dochodu⁵.

Z tych rozwiązań, za wyjątkiem rozliczania podatku w formie karty podatkowej, mogą korzystać wspólnicy spółek cywilnych i jawnych pod warunkiem, że są osobami fizycznymi.

Tabela 4. Skala podatkowa, podatek dochodowy od osób fizycznych (w zł)

Podstawa obliczenia podatku	Wysokość podatku
Do 85 528	18% minus kwota zmniejszająca podatek 556,02
Ponad 85 528	14 839,02 + 32% nadwyżki ponad 85 528

Źródło: ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 2012 r., poz. 362.

Przedsiębiorcy prowadzący firmy jednoosobowe i wspólnicy spółek osobowych będący osobami fizycznymi są zobowiązani do opłacania składek na ubezpieczenie do ZUS-u. Obowiązek ten nie ciąży na wspólnikach spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jeśli jest ich więcej niż jeden.

Opodatkowaniu podlegają dywidendy wypłacane wspólnikom tych spółek. Stawka podatku od dywidendy wynosi 19%. W zestawieniu z 19-proc. podatkiem dochodowym od osób prawnych, któremu podlega dochód spółek kapitałowych, dochód wspólników tych spółek opodatkowany jest efektywną stopą 34,39%⁶.

Decyzje podjęte w chwili rozpoczęcia działalności dotyczące formy prawnej prowadzonej działalności wpływają na późniejszą płynność przedsiębiorstwa.

Metody rozliczania podatku dochodowego mogą być zmieniane przy spełnieniu pewnych warunków określanych przez ustawy. Zmian można jednak dokonać raz, na początku roku podatkowego.

Strategie kosztowe opierają się na zarządzaniu kosztami uzyskania przychodów. Są one stosowane w trakcie prowadzenia przedsięwzięcia. Niektóre z nich wymagają jednak dogłębnej analizy, gdyż podjęte decyzje będą kształtowały wysokość płaconych zobowiązań podatkowych w długim okresie.

Do strategii kosztowych należą:

- przyspieszona amortyzacja podatkowa,
- ujęcie w podatkowych kosztach uzyskania przychodów wydatków na badania i rozwój,
- umorzenie nieściągalnych należności,
- zastosowanie „cienkiej kapitalizacji”, tj. kapitalizacji w formie pożyczki,

⁵ P. Felis, M. Jamroży, J. Szlęzak-Matusiewicz, *Podatki i składki w działalności przedsiębiorców*, Difin, Gdańsk 2010, s. 52.

⁶ Ibidem, s. 125.

- zaliczenie do kosztów uzyskania przychodów wydatków poniesionych na zaniechane inwestycje,
- odroczenie kosztów uzyskania przychodów w sytuacji, gdy w danym roku podatkowym firma wykaże stratę podatkową, a w latach następnych planuje się osiągnięcie dochodu⁷.

Strategie kosztowe leżą u podstaw strategii dochodowych. Oprócz zarządzania kosztami zwraca się w nich uwagę na wielkość przychodów oraz występowanie ich w odpowiednim czasie. W przypadku strategii dochodowych można mówić o strategii maksymalizacji dochodów do opodatkowania i strategii ich minimalizacji⁸.

Optymalizacji może też podlegać termin płatności podatku. Im później regulowane są zobowiązania podatkowe, tym dłużej środki pozostają do dyspozycji przedsiębiorców, pozwalając im na finansowanie bieżącej działalności. Dzięki temu mogą oni w niektórych przypadkach uniknąć kosztów finansowania zewnętrznego.

Metoda kasowa VAT pozwala małym przedsiębiorcom na takie ustalenie obowiązku podatkowego, w którym konieczność jego zapłaty nastąpi po wpływie środków od kontrahentów z tytułu należności handlowych. Stosując tę metodę, przedsiębiorca będzie dysponował środkami na zapłatę podatku przed powstaniem obowiązku podatkowego z tytułu podatków od towarów i usług.

W podatku od towarów i usług podatnicy mogą dokonywać rozliczeń za okresy miesięczne lub kwartalne. Przedsiębiorstwa korzystające z finansowania zewnętrznego, rozliczając się kwartalnie z podatku, mogą zmniejszać koszty tego finansowania. W przypadku osób fizycznych będących małymi przedsiębiorcami możliwe jest też kwartalne rozliczanie zaliczek na podatek dochodowy.

Metody te pozwalają na dłuższe zatrzymanie środków finansowych w spółce. Przy odpowiednim zarządzaniu podatkowym można uniknąć nadpłat w podatku, których rozliczenie przez organy podatkowe może być opóźniane.

Na płynność przedsiębiorstwa wpływ ma także strategia uproszczonej wpłaty zaliczek na podatek dochodowy. Mogą ją stosować osoby fizyczne oraz prawne. W metodzie tej kwota miesięcznych zaliczek ustalana jest na podstawie dochodu z lat poprzednich. Kwoty zaliczek są stałe w miesiącu. Rozliczenie podatku następuje po zakończeniu roku podatkowego.

Zaletą tej metody jest przewidywalność kwot miesięcznych zaliczek. Firmy rozwijające się, których wyniki wzrastają corocznie, korzystają też na dłuższym zachowaniu środków pieniężnych w przedsiębiorstwie.

Zarządzanie podatkowe oraz przyjęcie właściwych strategii ma na celu powstanie obowiązku podatkowego w wielkości i terminie dogodnym dla przedsiębiorcy, nie powodując utraty płynności finansowej.

⁷ J. Ickiewicz, op. cit., s. 149.

⁸ Ibidem, s. 162.

Podsumowanie

Zdarzenia gospodarcze, które zachodzą w przedsiębiorstwach, powodują powstawanie obowiązku podatkowego oraz zapłatę podatku. Zobowiązania podatkowe muszą być regulowane w formie pieniężnej, co znacząco wpływa na sytuację finansową przedsiębiorstwa, zmniejszając jego płynność. Działania określone jako optymalizacja podatkowa mają na celu zgodne z prawem zabezpieczenie przedsiębiorstwa przed utratą płynności finansowej i uniknięcie zbędnych kosztów związanych z finansowaniem przedsiębiorstwa.

Optymalizacja może być przeprowadzona w celu zmniejszenia obciążeń podatkowych i odsunięcia w czasie momentu zapłaty podatku, zapewniając firmie w jak najdłuższym czasie finansowanie własnymi środkami pieniężnymi. Monitoring i zarządzanie podatkowe powinny być wdrażane od początku istnienia przedsiębiorstwa i stale stosowane w czasie prowadzenia działalności. Strategie optymalizacji podatkowej powinny być też stosowane przez małe i średnie przedsiębiorstwa. Przed tymi firmami stoi najwięcej możliwości wyboru form opodatkowania. Racjonalne decyzje mogą korzystnie wpłynąć na ich rozwój. Popelnianie błędów przy wyborze strategii podatkowych może doprowadzić do ich upadku.

Literatura

- Czajkowska-Matosiuk K., *Oszczędności i poprawa wyniku finansowego dzięki optymalizacji podatkowej*, „Controlling i Rachunkowość Zarządcza” 2014, nr 4.
- Felis P., Jamroży M., Szlęzak-Matusewicz J., *Podatki i składki w działalności przedsiębiorców*, Difin, Gdańsk 2010.
- Gawrońska J., *Podział wyniku finansowego w spółkach kapitałowych*, „Prawo Przedsiębiorcy” 2011, nr 22.
- Ickiewicz J., *Obciążenia fiskalne przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2010.
- Kalinowski J., *Podejmowanie działalności gospodarczej przez osoby fizyczne*, „Biuletyn Rachunkowości” 2010, nr 3.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz.U. z 2012 r., poz. 362.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz.U. z 2013 r., poz. 433.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. z 2011 r., nr 232, poz. 1378.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz.U. nr 144, poz. 930 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. z 2011 r., nr 230, poz. 1370.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 2012 r., poz. 362.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa, Dz.U. nr 137, poz. 926.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 2013 r., poz. 330.

The Effect of Tax Optimization on Financial Liquidity of SMEs

Abstract. Polish small and medium-sized enterprises have a number of income and VAT taxation schemes to choose from. Most options are available to individuals running one-man businesses and to their partnerships. The choice of whichever option entails financial consequences taking the form of tax-related liabilities. A business that has not properly premeditated the choice of tax scheme might incur excessive tax liabilities, leading to a loss of, or a decline in, liquidity. This paper represents an attempt to delineate the criteria that entrepreneurs should be guided by in choosing an optimal taxation scheme in terms of their tax liabilities and liquidity.

Keywords: tax optimization, financial liquidity, tax obligation, tax liability, SME